

PARTICULARITĂȚILE GESTIONĂRII PROCESULUI DE LEGALIZARE A PIEȚEI SUBTERANE ÎN CIRCUITUL ECONOMIC OFICIAL

Gheorghe RUSU

Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale

The article analyzes the process of transition of Republic of Moldova to market economy, the essential performances in economic relations and radical changes in the economic agents outlook that are accompanied by a series of negative phenomena including the defrauding of social-economic relations and the extension of the underground economy sector. A special emphasis is put on economic reforms at macroeconomic level. The article shows the ways of approach to the liberalization of the underground market for the purpose to remove the fundamental causes of these phenomena, especially providing freedom and liberalization to all kinds of economic activity and the creation of equal economic conditions for all forms of property and administering the removal of bureaucratic barriers and the improvement existing functions of state apparatus.

Esența și eficacitatea gestionării fenomenului de piață tenebră constă în reacția privind acceptarea sau neacceptarea de către companii a amestecului statului în activitatea lor și a procesului economic în ansamblu.

Tendința generală a acestei reacții și specificul gestionării procesului de restrângere a pieței neoficiale depind și, totodată, formează politica economică a statului care tinde spre o economie bazată pe relațiile de piață.

Caracterul și particularitățile acestei politici economice și de reducere a pieței tenebre se reflectă printr-un set de indicatori, și anume: dinamica PIB și a inflației și impactul lor asupra prețurilor și bunăstării, deficitul bugetar, structura și specificul acoperirii acestui deficit, nivelul impozitelor și impactul lor asupra stimulării activității economice; structura și volumul achizițiilor de stat; masa monetară în circulație; dimensiunile și specificul extinderii pieței tenebre; structura și specificul balanței de plăți și a datoriei de stat; dinamica investițiilor și influența lor asupra locurilor de muncă și a șomajului.

În economia națională se observă, pe de o parte, creșterea PIB, descreșterea exportului și cursului real de schimb al leului; pe de altă parte, sporesc datoriile de stat interne și externe, deficitul bugetar, importul și bugetul (coșul) minim de consum.

Particularitățile, tendințele dezvoltării și dinamica acestor indicatori determină specificul gestionării și modul de comportare a participanților pe piața tenebră. Tendințele de dezvoltare și caracterul politicii bugetar-financiare și creditar-valutare predetermină și influențează procesul de extindere ori restrângere a pieței tenebre.

Creșterea deficitului bugetar este o tendință generală pentru majoritatea țărilor. Politica bugetară, caracterizată printr-un deficit avansat, reflectă situația economică și politică frauduloasă, exprimă nivelul de extindere a pieței tenebre. Dinamica creșterii mai rapide a deficitului bugetar decât creșterea reală a PIB stimulează și mai mult procesul de extindere a pieței subterane. Deficitul bugetar, care este mai mare decât deficitul minimal și cu termen relativ îndelungat, conduce la situația în care orice activitate economică în mod parțial se manifestă pe piața ilegală.

În orice situație, piața subterană crește indiferent de modalitățile de finanțare a deficitului bugetar. În primul rând, piața tenebră se extinde fiindcă deficitul bugetar este acoperit din contul creditelor sau al procurării hârtiilor de valoare ale statului. În ambele cazuri are loc procesul de finanțare a deficitului bugetar prin metode inflaționiste, care conduc la micșorarea veniturilor unor agenți economici și la tănuirea lor de către alți agenți. În asemenea cazuri, se creează condiții pentru extinderea pieței neoficiale, fie de către stat – prin devalorizarea monedei naționale și reducerea veniturilor majorității populației, fie de către companii – prin tănuirea veniturilor. O astfel de modalitate de finanțare a deficitului bugetar afectează economia națională. În paralel cu provocarea creșterii inflației are loc extinderea finanțării deficitului prin creditele acordate de Banca Națională și trecerea acestor credite la datoria internă a statului, care a crescut considerabil în ultimii ani. Acest fenomen duce la sustragerea resurselor creditare din circuitul economic și la reducerea mijloacelor circulante extrem de necesare economiei. Deficitul mijloacelor circulante, sustragerea creditelor din economie, creșterea datoriei publice interne, a inflației conduce la sporirea cotei numerarului în circulație în raport cu depozitele bancare. Acest proces la fel favorizează extinderea pieței tenebre, întrucât reducerea mijloacelor circulante în economie creează condiții pentru speculații esențiale cu resurse creditare, ridicarea nivelului de barterizare a economiei și creșterea gradului de tănuire a veniturilor.

Finanțarea deficitului bugetar din contul sporirii emiterii hârtiilor de valoare de stat (în perioada 1995-2005 emiterea HVS a crescut de circa 10 ori) și vânzarea lor cu o dobândă mai mare decât cea de pe piață face să crească rata inflației, conducând indirect la sustragerea banilor din economia reală și la creșterea viitoarelor cheltuieli publice. Creșterea mai rapidă a deficitului bugetar decât a PIB în Republica Moldova (deficitul în perioada 1995 – 2001 a crescut de 1,35 ori, iar PIB real – cu 6,1 %) indică o gestionare economică ineficientă și un management ce influențează în sensul stimulării extinderii pieței tenebre.

Un factor important al apariției și menținerii pieței tenebre este inflația. Dacă inflația crește, are loc procesul de extindere a pieței tenebre, nereglementate, și invers.

Sistemul de gestionare a economiei și de restrângere a pieței tenebre include mecanismul de reglementare a circuitului resurselor materiale și financiare pe baza unor reguli ale economiei de piață. Acest mecanism include: normativele de dobândire, utilizare și vărsare a resurselor naturale, de reglementare a rentabilității acestor resurse; normativele de prețuri la mărfurile importate; normativele de plată a impozitelor pe produsul final; sistemul de prețuri de cost al produselor.

Elaborarea și implementarea unui sistem de normative bine argumentate va conduce la prevenirea fraudelor și extinderii pieței tenebre.

Unul dintre elementele gestionării de stat a procesului de reducere a pieței tenebre îl constituie nivelul fiscalității și volumul cheltuielilor publice. Tendința de creștere a impozitelor și taxelor conduce la majorarea resurselor financiare percepute de la agenții economici. În asemenea situații, companiile sunt impuse să reducă volumul cheltuielilor pentru consum și pentru acumularea resurselor, perfecționarea și lărgirea producției. Drept rezultat, se va reduce volumul produsului național, se va micșora exportul, deoarece scade competitivitatea, și așa slabă, a produselor naționale. Această reducere are loc nemijlocit – prin scăderea veniturilor de la realizarea mărfurilor de consum și indirect – prin micșorarea volumului de investiții. În condițiile acestui tip de gestionare a circuitului venitului orientat spre creșterea impozitelor, întreprinzătorii părăsesc piața oficială, plecând cu capital după hotare ori în piața ilegală. Drept urmare, se reduce „partea oficială” a produsului național și crește esențial volumul pieței subterane. Și dimpotrivă, dacă procesul de gestionare și reglementare include elemente de reducere a impozitelor și taxelor, se înviorează consumul, crește volumul investițiilor și al reproducției lărgite. Are loc procesul de re tehnologizare a procesului de producere, crește productivitatea muncii, scade costul de producere și, respectiv, prețul unei unități de producere. Ca rezultat, se menține tendința de stabilizare a prețurilor și a inflației și se echilibrează suma volumului produsului național și volumul masei monetare aflate în circulație.

Drept urmare, crește „partea pieței oficiale” și, respectiv, se micșorează sectorul pieței subterane.

Un element important al procesului de gestionare a economiei și de reducere a pieței tenebre îl constituie caracterul și dinamica volumului achizițiilor de stat. Dacă se reduce volumul achizițiilor de stat în sferile prioritare, are loc reducerea vânzărilor și, respectiv, a volumului producției din ramurile prioritare, urmată în mod indirect de reducerea pieței oficiale și de creșterea celei neoficiale. Dacă volumul achizițiilor se măjorează, aceasta duce la creșterea vânzărilor către stat și a veniturilor companiilor. Ca rezultat, cresc investițiile, numărul angajaților, productivitatea muncii și se măresc salariile.

Un alt element al procesului de gestionare de stat a economiei și a restrângerii pieței tenebre îl constituie politica creditar-valutară. În prezent, în structura masei monetare crește volumul mijloacelor financiare care circulă în numerar și neoficial, care depășește volumul depozitelor bănești din bănci. În asemenea condiții, în PIB crește partea servită de „bani murdari” și de bani în numerar. Dacă circuitul în numerar depășește cu mult circuitul prin depozitele bancare, apare situația când partea produsului național servită de bani în numerar depășește partea oficială a PIB servită de „bani legali”. În această situație, crește considerabil posibilitatea extinderii pieței tenebre. Astfel, politica creditară a statului trebuie să fie direcționată spre crearea condițiilor pentru băncile comerciale, care să le permită oferirea creditelor cu dobândă mică, pe termen lung. Prin acest proces numerarul va trece treptat în depozite bancare, diminuând semnificativ volumul pieței tenebre.

Bibliografie:

1. Carter S., Carasciuc L., Cordineanu L. Economia tenebră a Republicii Moldova: aspectele calitative și cantitative. - Chișinău, 1996.
2. Marcova E. Economia tenebră și impactul ei asupra securității economice a statului. - Chișinău, 2000.
3. Тарасов С. В тупике нерыночного капитализма // Вопросы экономики. - 1997. - №7.
4. Estimarea proporțiilor economiei tenebre și studierea căilor de reintegrare a ei în economia oficială. Raportul CSPP. - Chișinău, 1996.

Prezentat la 20.10.2006